

ЗИМОВІ ВИДИ СПОРТУ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНЦІВ (1911–1939 РР.)

WINTER SPORTS IN THE PHYSICAL CULTURE OF UKRAINIANS (1911–1939)

Заборняк С.¹, Мицкан Т.², Мицкан Б.², Григус І.³¹Жешувський університет, м. Жешув, Польща²Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна³Національний університет водного господарства і природокористування
м. Рівне, УкраїнаDOI <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.11.23>**Анотації****Мета** – розкрити особливості розвитку лижного і ковзанярського спорту, хокею на льоду з шайбою серед українців у період з 1911 по 1939 рр.**Методи.** В дослідженні використаний історичний метод. Джерельна база: обласні архіви Івано-Франківська, Львова, Перемишля, Ряшева, Кракова.**Результати.** Встановлено, що зимові види спорту серед українців Галичини почали розвиватися з кінця XIX століття. Катання на ковзанах розвивалося в секціях Львівського лижв'ярського (ковзанярського) українського та польського товариств «Сокіл». Ковзанки у Львові влаштовували на численних міських ставках. Перші крижані поля для фігурного катання були на Пелчинському та Паненському ставах (обидва – у сучасному районі вулиці Сахарова). Центром розвитку ковзанярства у 1930–40-х роках була ковзанка Львівського товариства лижв'ярського на Цитаделі. Тут були групи фігурного катання для чоловіків і жінок. В Станіславові ковзанка щороку відкривалася в парку барона Ромашкана (нині парк Т. Шевченка) завдяки відомому в місті підприємцю Лучинському. Перші повідомлення про хокей із шайбою українською мовою вийшли 1904 року у Львові, тоді спорт називали гокей або гаківка. 15 січня 1905 року на ковзанці Паневського ставу (Львів) відбувся перший хокейний матч на території України. У 1909 р. Медард Кавецький прочитав у Львові лекцію «Хокей на леді». 1910 року побачили світ перші правила хокею з шайбою українською, які уклав Іван Боберський під назвою «Правила до гаківки». Хокейні секції успішно функціонували в українських академічних гімназіях, хокей розвивався в спортивних клубах Львова, Коломиї, Перемишля, Станіславова та Тернополя. Розвиток лижного спорту у серед українців в досліджуваній період тісно пов'язаний зі створенням і діяльністю Карпатського лещетарського клубу. З моменту створення клубу стала можливість утворення лижних секцій, підготовки спортсменів і тренерів, проведення змагань. У зимові місяці, спочатку у Львові, а потім і всюди, де жили українці, почалися масові катання на лижах. В карпатських селах (Космач, Славське, Ворохта, Кременець та багатьох інших) були створені гірськолижні курорти, які стали осередками підготовки стрибунів на лижах з трампліна.**Висновок.** Представники українського етносу досягли вагомих спортивних результатів і були учасниками перших зимових Олімпіад (I–IV), виступаючи за команди Польщі, Румунії, Канади. Серед них біатлоніст Степан Вітковський, хокеїст Адам Ковальський (народився в Івано-Франківську), Валентин Білас – біг на ковзанах, Роман Турушанко – вихованець Українського спортивного клубу «Довбуш», фігурне катання.**Ключові слова:** зимовий спорт, українці.**The aim** is to reveal the peculiarities of the development of skiing and skating, ice hockey among Ukrainians in the period from 1911 to 1939.**Methods.** The historical method is used in the research. Source base: regional archives of Ivano-Frankivsk, Lviv, Przemyśl, Rzashev, Krakow.**Results.** It is established that winter sports among Ukrainians in Galicia began to develop in the late nineteenth century. Skating developed in the sections of the Lviv Skiing (Skating) Ukrainian and Pol-

ish societies «Falcon». Skating rinks in Lviv were held at numerous city ponds. The first ice fields for figure skating were at Pelchyn and Panensky ponds (both in the modern area of Sakharov Street). The center of the development of skating in the 1930s and 1940s was the skating rink of the Lviv Ski Society at the Citadel. There were figure skating groups for men and women. In Stanislav, the skating rink was opened every year in the park of Baron Romashkan (now the park of T. Shevchenko) thanks to the well-known businessman Luczynski in the city. The first reports of ice hockey in Ukrainian were published in 1904 in Lviv, when the sport was called hockey or hockey. On January 15, 1905, the first hockey match on the territory of Ukraine took place on the rink of Panevsky Pond (Lviv). In 1909, Medard Kavetsky gave a lecture «Ice Hockey» in Lviv. In 1910 the first rules of hockey with the Ukrainian puck were published, which were concluded by Ivan Bobersky under the title «Rules for hooks». Hockey sections functioned successfully in Ukrainian academic gymnasiums, hockey developed in sports clubs of Lviv, Kolomyia, Przemyśl, Stanisławów and Ternopil. The development of skiing among Ukrainians in the study period is closely related to the establishment and operation of the Carpathian Hazelnut Club. Since the establishment of the club, it has become possible to form ski sections, train athletes and coaches, and hold competitions. In the winter months, first in Lviv, and then everywhere where Ukrainians lived, mass skiing began. In the Carpathian villages (Kosmach, Slavske, Vorokhta, Kremenets and many others) ski resorts were created, which became centers for training ski jumpers.

Conclusion. Representatives of the Ukrainian ethnic group achieved significant sports results and participated in the first Winter Olympics (I-IV), playing for teams from Poland, Romania and Canada. Among them are biathlete Stepan Vitkovsky, hockey player Adam Kovalsky (born in Ivano-Frankivsk), Valentyn Bilas – ice skating, Roman Turushanko – a pupil of the Ukrainian Sports Club «Dovbush», figure skating.

Key words: winter sports, Ukrainians.

Вступ. Як відомо з археологічних досліджень, одну з найстаріших лиж було знайдено в болоті поблизу Хотінга (Hoting) у Швеції, і вона мала вигляд дошки завширшки 10 см і довжиною 110 см, її вік оцінюється в 4500 років. Також на норвезькому півострові Редей була відшукано видовбане на камені зображення гірськолижника, вік якого був оцінений у 4000 років [14; 15].

Наприкінці XIX – початку XX століття з'явився лижний спорт – вид дозвілля, що полягає в переміщенні на лижах на швидкість або заради задоволення. З'явилися лижі з іншими пропорціями, більш підходящими для швидкісного бігу – 170–220 см завдовжки та 5–8 см завширшки. Такі ж лижі почали застосовувати в армії. Приблизно в цей же час з'явилися і лижні палиці, які суттєво полегшують та прискорюють пересування на лижах [15].

Ще в Середньовічний період з'явилися перші повідомлення про використання лиж із спортивною метою в країнах Скандинавії (Лапландія – північ Скандинавії та західній частині Кольського півострова. Очевидно, це були ігри та змагання під час обрядових народних свят, бо пізніше, до самого 18 століття, про змагання на лижах ніде не згадується.

У 1767 році в Норвегії, була розроблена програма змагань на лижах для солдатів, куди входили змагання на коротких дистанціях зі стрільбою по цілі та спуск зі схилу серед куців (брали участь всі бажаючі). Завдяки цьому лижний спорт поширився на всю територію Норвегії.

У 1862 році у м. Тронхеймі було організовано виставку лижного інвентаря, яка стала поштовхом до розвитку лижного спорту серед населення та залучення глядачів до змагань, а в 1877 р. був створений клуб «Християн», який почав проводити регулярні змагання лижників. Особливою популярністю користувалися змагання в м. Холл, які проводяться з 1888 року.

Значний внесок у популяризацію лижного спорту зробив відомий полярний дослідник Ф. Нансен, який в 1890 році випустив книгу з описом своєї мандрівки на лижах через Гренландію [42].

Трохи пізніше лижний спорт став розвиватися в Швеції. Перший лижний клуб заснований у Стокгольмі в 1895 році. В інших країнах Західної Європи лижний спорт став культивуватися значно пізніше, При цьому наявність гірської місцевості сприяло розвитку гірських видів спорту. В Австрії, Швейцарії, Франції та інших країнах лижні клуби були

створені до кінця 19-го століття. Засновником альпійського лижного спорту вважається чех Матіас Здарскі, що 1905 року улаштував перший слалом у гористій місцевості й придумав лижні палиці для швидшого переміщення.

Щодо хокею, то вважається, що він з'явився в Голландії в XVI столітті, але в сучасному вигляді спортивної гри з шайбою виник в Канаді в кінці XIX століття (в 1885 році була заснована Любительська хокейна асоціація). В Європу хокей прийшов в кінці XIX століття. У 1914 році заснували НХЛ – Національну хокейну лігу. У 1908 році такі країни як Швейцарія, Великобританія, Бельгія, Франція і Богемія заснували Міжнародну хокейну федерацію. (Джерело: <https://dovidka.biz.ua/hokey-istoriya-viniknennya>)

Ковзани – одне з найдавніших винаходів людства. Вважається, що першими щасливими володарями ковзанів були кімерійці – кочові племена, які жили 3200 років тому в Північному Причорномор'ї. Вони виготовляли ковзани з кісток тварин (рис. 1). З XIII століття ковзани служили людині засобом пересування по замерзлим річках, озерах і каналах в північних країнах. Вже тоді в Голландії почали робити ковзани, що складаються з дерев'яної основи, в яку вставлялися металеві смужки. Такі ковзани ремнями кріпилися до взуття. Перший в історії чемпіонат світу з ковзанярського спорту пройшов в січні 1889 року в Амстердамі [53].

Щодо розвитку зимових видів спорту серед українців у перші десятиліття XX століття, то деякі дані знаходимо в роботах багатьох авторів [1; 2; 4; 6; 7; 9; 18; 47].

Фото. 1. Ковзани кімерійців з кісток тварин у сучасному виконанні

Мета дослідження – розкрити особливості розвитку лижного і ковзанярського спорту, хокею на льоду з шайбою серед українців у період з 1911 по 1939 рр.

Методи. В дослідженні використаний історичний метод. Джерельна база: обласні архіви Івано-Франківська, Львова, Перемишля, Ряшева, Кракова.

Результати дослідження. *Ковзани.* Катання на ковзанах у Львові розвивалося ще з кінця XIX століття в секціях Львівського лижв'ярського (ковзанярського) українського та польського товариств «Сокіл». Ковзанки у Львові влаштовували на численних міських ставках, імпровізовані катки виникали в різних місцях заболоченого району нинішньої вулиці Сахарова. У ті часи ковзанки мали назву «совганки», або, а ковзани називалися «лижвами», або «совгами». Перші крижані поля для фігурного катання були на Пелчинському та Паненському ставах (обидва – у сучасному районі вулиці Сахарова). Центром розвитку ковзанярства у 1930–40-х роках була ковзанка Львівського товариства лижв'ярського на Цитаделі. Тут були групи фігурного катання для чоловіків і жінок [11; 12; 49]. Вчилися танцювати вальс і «Тіп-топ» під керівництвом досвідчених інструкторів [6; 11; 16; 17; 18]. Мабуть найдавнішим, письмово засвідченим місцем для ковзаня, є Шуманівський, він же Лижв'ярський, став. Навіть одна з цих назв свідчить про його призначення, оскільки лижв'ярами колись називали ковзанярів. Зараз цього ставу, як і багатьох інших, не залишилось [16; 17; 18].

На початку XX століття, у Львові діяло одночасно не менше двох облаштованих ковзанок. Окрім Паненського ставу, ще одна ковзанка з'явилася на ставі Собка на Кастрелівці. Діяла вона, очевидно, до знищення ставу в 1930-х роках. В цей період ковзанка була улюбленою і дуже популярною розвагою для жителів Станіслава. Вона щороку відкривалася в парку барона Ромашкана (нині парк Т. Шевченка) завдяки відомому в місті підприємцю Лучинському. Він усіляко намагався популяризувати катання на ковзанах: знижував ціни, запрошував на ковзанку військовий

оркестр, щоб відвідувачі могли кататися під музику, організовував різні забави. У 1908 р. на ковзанці встановили освітлення, тож містяться могли кататися і вечірньої пори [16; 17].

Хокей на льоду. Перші повідомлення про хокей із шайбою українською мовою вийшли 1904 року у Львові, тоді спорт називали *гокей* або *гаківка*. 15 січня 1905 року на ковзанці Паневського ставу (Львів) відбувався перший хокейний матч на території України. У 1909 р. Медард Кавецький прочитав у Львові лекцію «Хокей на леді». 1910 року побачили світ перші правила хокею з шайбою українською, які уклав Іван Боберський під назвою «Правила до гаківки» [13]. У 1911 р. на СТ «Україна» у Львові робилися спроби заснувати хокейну команду. На той час такими зусиллями займався Роман Кізін, але через протидію австрійської влади та інші несприятливі обставини йому не вдалося створити хокейну команду у Львові [26]. До Першої світової війни в хокей грали неофіційно.

Неодноразові спроби створити українську клубну хокейну команду мали місце в 1920-х роках, це вдалося діячам СТ «Україна» (фото 2), швидше за все, у 1927–1928 роках

(за іншими даними, у грудні 1929 року) [26]. Свій перший матч хокеїсти «України» провели у 1929 році на ставку «Світець» з єврейською командою «Хасмоней». Першими хокеїстами, які взяли участь у цьому матчі, були: Діко, Дмитренко, Гжешук, Гофрик, Кобзар, Я. Ліщинський, М. Скрипій та Труш. Найвірнішою датою створення хокейної секції на СТ «Україна» є 1930 рік. Цю дату вказують самі активісти клубу в хроніці клубу, виданій з нагоди 25-річчя [20; 43]. Організаторами хокейної збірної СТ «Україна» та її першими гравцями були: Роман Дічію, Степан Конашевич, Орест Радловський, Мирон Труш та інші. Вже в сезоні 1930 року хокеїсти проводили свої матчі в класі Б польської хокейної ліги. За перший рік роботи хокеїсти «України» провели кілька ігор, результати представлені в табл. 1.

У 1930–1932 роках хокейна команда «України» значно підняла свій спортивний рівень, проводила матчі у складі Львівського обласного хокею. У сезоні 1931/1932 років після перемоги в чемпіонаті класу Б хокеїсти «України» були переведені в клас А. У 1933 році «Україна» була однією з найкращих хокейних

Фото 2. Хокейна команда СТ «Україна» (ліворуч керівник секції О. Радловський). Львів 1925 рік

Джерело: 25 littja ST Ukraina. Lwów 1936

команд на теренах Польщі. Перехід провідних гравців львівської «України» до польської хокейної команди «Лехія» Львів значно послабив її спортивний рівень.

Таблиця 1

Результати перших клубних поєдинків хокеїстів СТ «Україна» Львів у 1930 році

Назви клубів	Результат
«Україна» – «Хасмонея» Львів	2:0
«Україна» – «Лехія» II Львів	3:2
«Україна» – «Погонь» II Львів	1:0
«Україна» – «Чарні» II Львів	3:0
«Україна» – «Лехія» I Львів	0:3 і 0:1

Джерело: 25-littia ST «Ukraina», тит. цит. с. 67

У 1934–1935 роках в хокейній секції СТ «Україна» було проведено велику тренувальну кампанію, в т. ч. шляхом організації навчання молоді. У 1934 році команда українських хокеїстів грала матчі під час чемпіонату Львова з хокеїстами польських клубів (табл. 2): «AZS» (6:5), «Чарні» (4:6), «Лехія» (1:6) та «Погонь» (0:3) і єврейським «Хасмонея» (6:1).

Таблиця 2

Підсумок чемпіонату Львова з хокею 1934 року

Назва клубу	К-сть матчів	Очки	Співвідношення забитих і пропущених шайб
«Чарні» Львів	5	9	21:8
«Погонь» Львів	5	7	15:2
«Лехія» Львів	5	7	19:3
«Україна» Львів	5	4	17:21
«AZS» Львів	5	3	13:17
«Хасмонея» Львів	5	0	6:40

Джерело: Wasek R. i inni, Księga Pamiętkowa..., тит. цит. с. 269

Завдяки хорошій тренувальній роботі, незважаючи на багато втрат, спричинених відходом українських хокеїстів до польських клубів, у 1937 році, зайнявши друге місце у чемпіонаті Львова (табл. 3), СТ «Україна» здобула право продовжити виступ у чвертьфіналі Кубка Польщі з найкращими хокейними командами польської ліги. За цей

період найбільший внесок у розвиток хокею в СТ «Україна» зробили тренер команди Роман Дічія та воротар Микола Скрипій, який відіграв у команді 15 років [33].

Після закінчення спортивного сезону 1936/37 р. вибули гравці команди «Україна», яка зафіксувала гірші результати в чемпіонаті Львівської районної ліги класу А в сезоні 1937/38 рр., в т. ч. вперше в історії своїх ігор прогнала хокеїстам «AZS» Львів.

Посівши передостаннє місце в змаганнях, хокеїстам СТ «Україна» загрожував перехід до нижчого класу. Їм довелося набрати необхідні очки, щоб залишитися в класі А в матчах плей-оф з чемпіоном класу В «Юнаком», контрольних зустрічах з хокеїстами львівських клубів. Вони перемогли «Хасмонею» 10:0, зрівняли з ЛКС «Погонь» 0:0 і зазнали поразки від «Лехії» 3:5. Під час цих зустрічей розкрився талант, автора багатьох голів – Марінсія. Під час зустрічі з «Лехією» травмувався один із найкращих хокеїстів-воротарів «України» – Скрипій. Його місце в команді зайняв молодий і перспективний учень Чура. Хокеїсти «України» зіграли з хокеїстами «Юнака» у матчі за перебування в А класі. У трьох періодах була нічия 3:3 (0:3, 2:0, 1:0). Тодішній регламент вимагав відігравати наступні три періоди (10 хв). У перших двох хокеїсти «України» зрівняли 0:0, а останній вирішили на свою користь (1:0). Я. Юрчик був щасливим бомбардиром цього довгого голу в шостому періоді. Хокейні матчі видалися емоційно насиченими, а гравці «України», здобули визнання в українському суспільстві. Їх зустрічі у Львові відвідало найбільше хокейних фанатів, наприклад, 600 вболівальників у матчі проти «Лехії». Наприкінці січня 1938 року ігри часто скасовувалися через відлигу та відсутність ковзанки. Після зіграних матчів «Україна» була третьою в таблиці [48].

У наступній грі цього змагання «Україна» зрівняла рахунок з «Лехією» (2:2) і перейшла на друге місце в турнірній таблиці. В останньому матчі команда «України» несподівано перемогла ЛКС «Погонь» з кращими рей-

тингами 1:0 (табл. 4), що дозволило нарешті посісти друге місце і отримати можливість участі у Кубку Польщі з хокею.

Таблиця 3
Підсумок чемпіонату з хокею А-класу Львівського обласного хокею в сезоні 1936/1937 рр.

Назва клубу	К-сть зустрічей	Очки	Співвідношення забитих і пропущених шайб
«Чарні» Львів	4	7	14:0
«Україна» Львів	4	5	5:8
«Погонь» Львів	4	4	5:2
«Лехія» Львів	4	4	7:3
«AZS» Львів	4	0	0:19

Джерело: *Najbilsza peremoha hakiwkariv «Ukrajiny», тут цит. с. 1*

Таблиця 4
Результати хокейних матчів СТ «Україна» зіграних в сезоні 1937/1938 рр.

Назва клубу	Результат	Тип матчу
«Україна» – «Погонь» Львів	3:5	товариський
«Україна» – «Лехія» Львів	2:0	чемпіонат
«Україна» – «Юнак» Дрогобич	4:3	кваліфікаційний
«Україна» – «AZS» Львів	2:0	чемпіонат
«Україна» – «Чарні» Львів	0:6	чемпіонат
«Україна» – «Лехія» Львів	2: 2	чемпіонат
«Україна» – «Погонь» Львів	1:0	чемпіонат
«Україна» – «Лехія» Львів	2:1	товариський
«Україна» – «AZS» Львів	2:1	товариський
«Україна» – «Краковія» Краків	1:3	товариський
«Україна» – «Погонь» Львів	0:4	кваліфікаційний

Баланс матчів українців у сезоні 1937/1938 був таким: команда провела

11 ігор, у тому числі 4 товариських, 5 чемпіонські та 2 матчі плей-оф (див. табл. 4). Протягом сезону ліги грали 13 хокеїстів. Найбільше ігор, 11 зіграли: Бучачки, Бубела, Діко II, Ліщинський, Мартинець і Посачки, 10 ігор провели Дічо I, 9 – Лісик, 7 – Чура, 5 – Скрипій, 3 – Дічо III, 2 – Макогон, 1 – Чьорох. Найбільше м'ячів за «Україну» забили: морські піхотинці – 6, Бучачки – 4, Дічо II і Ліщинський – 3 і Дічо III – 1. Найсильнішою стороною команди, а також найкращими хокеїстами Львова були молоді хокеїсти: Бучацький, Марінець і Дічо II, а також воротар Скрипій. Великим успіхом завершилися хокейні ігри сезону 1938 р. У цьому змаганні хокеїсти СТ «Україна» посіли друге місце, поступившись лише команді «Чарні» Львів (табл. 5) [31].

Успіхи хокеїстів СТ «Україна» привели до того, що ця дисципліна стала популярною серед школярів. Як результат, були проведені міжшкільні зустрічі з однолітками польських шкіл Львова, а також матчі в рамках юнацької ліги.

У сезоні 1937/1938, перемігши львівський «Погонь» з рахунком 1:0 (колишній чемпіон Польщі з хокею), вони стали чемпіонами Львівського обласного хокейного товариства (ЛОХТ).

На початках хокейні ігри відвідувало до 50 осіб, а в 1938 році на матч плей-офф з «Краковією» у Львові за вихід у національну лігу прийшло 4 тисячі глядачів. Хокеїсти «України» програли плей-офф з хокеїстами Кракова та Катовіце. Знову виступали в класі А Львівського обласного хокейного товариства (ЛОХТ) у сезоні 1938/1939. На жаль цей сезон не завершився через відлигу та відсутність ковзанки. Коли матчі чемпіонату були перервані, хокеїсти СТ «Україна» зайняли друге місце, завоювавши тим самим звання призерів у класі А ЛОХТ. У звіті секція показала 19 учасників, серед яких тренувалися 10 гравців першої команди і 19 гравців юніорської дружини [6].

Серед українських хокеїстів у 1929–1939 роках виділялися: О. Бучацький, М. Бубела, Р. Марінець, Ж. Новаківський, М. Скрипій, М. Труш. Ймовірно, успіхи укра-

їнських хокеїстів стали причиною того, що в лютому 1939 року під час Загальних зборів членів Львівського обласного хокейного товариства Стефан Конашевич, представник українського клубу СТ «Україна», був обраний заступником президента Спілки. Крім львівських хокейних секцій «Богун», «Україна» та академічних гімназій, хокей розвивався також у коломийській хокейній секції «Довбуш», а також у спортивних клубах Чернівців, Перемишля, Станіслава та Тернополя. У спортивному клубі СТ «Поділля» у Тернополі заняття хокеєм набули масового характеру. Більшість гравців «Поділля» грали взимку у складі хокейної команди Тернополя, але відсутність досвідчених інструкторів і тренерів у цьому клубі не дозволяла досягати значних успіхів.

Лижний спорт. У перші десятиліття ХХ століття популярністю серед українського населення Галичини стали користуватися лижі, особливою серед жителів села, які, дізнавшись про техніку пересування на лижах, використовували її в природних умовах свого проживання (фото 3). Провідниками популяризації лижного спорту в початковий період його розвитку були: І. Боберський,

І. Мриц та С. Гайдучок. Вони першими ініціювали катання на лижах у зрілому віці, і таким чином досягли однієї з головних цілей діяльності – розвитку української національної ідентичності [2; 18; 19].

Таблиця 5

Результати чемпіонату Львова 1938 року

Назва клубу	Кількість зустрічей	Очки	Співвідношення забити і пропущених шайб
«Чарні» Львів	3	5	13:0
«Погонь» Львів	1	2	1: 0
«Україна» Львів	2	2	2: 6
«Лехія» Львів	2	1	0: 1
«AZS» Львів	2	0	0: 9

Джерело: Welykuj rik hakiwkariw «Ukrajiny». Zmah. 1938. Nr 11. S. 4

У 1908 році «Сокільські вісті» публікували цикл статей з описом техніки катання на лижах. У Станіславі в 1911 році українка М. Кульчицька вперше продемонструвала ходьбу на лижах. За словами С. Гайдучека [27], у 1915 році в районі Тухолки, швидше за все, німецькі чи австрійські

Фото 3. Під час навчання їзди на лижах. Ворохта 1934 рік

туристи залишили кілька пар лиж, а місцеві жителі за їх прикладом розпочали виробництво. Це поклало початок розвитку лижних гонок у цьому районі. До Першої світової війни українське лижне мистецтво розвивалося стихійно і, незважаючи на існування багатьох лижних об'єднань, створити організаційні структури не вдалося [2].

Лижний спорт набув популярності серед українців ще до Першої світової війни. Попередниками розвитку цієї дисципліни серед українців були гуцули. Під впливом туристів українці практикували його в клубі «Чарногора», який мав статут і програму розвитку лиж, ще до 1914 р. Провідним діячем цього клубу був С. Гайдучок [28]. Проблеми та значення лижного спорту в розвитку українців С. Гайдучок виклав у своєму публічному виступі на тему: «Значення лещетарства для українців». Крім ролі лижного спорту для фізичного розвитку, це показало доступність цього виду спортивної діяльності для українського суспільства з соціально-економічної точки зору. Після війни багато українців мали знання і спортивні навички в лижному спорті. Новоявлені любителі лижного спорту вбачали в ньому шанс покращити своє здоров'я, але на його розвиток сильно вплинуло прагнення українців об'єднатися в групи за національною ідентичністю. У багатьох місцях тодішнього Східного Прикарпаття створювалися самостійні лижні секції або при існуючих українських асоціаціях. Найбільшу роль у розвитку спорту в українському суспільстві відіграли українські спортивні клуби, створені в 1920–1930-х роках [8; 45]. Серед них великою популярністю користувався гірськолижний клуб «Карпатський» (Карпатський лещетарський клуб, далі КЛК) [35; 38]. Маючи багато організаційних прикладів щодо діяльності польських та українських спортивних товариств, у 1924 році група активістів та любителів лижного спорту у Львові заснувала «Карпатський лещетарський клуб» [2]. Ця організація, використовуючи тодішню моду на лижі, проводила кампанії з популяризації цієї дисципліни серед українців, створюючи багато відділень КЛК. З моменту

створення клубу стала можливість утворення лижних організацій, підготовки спортсменів і тренерів, проведення змагань. У зимові місяці, спочатку у Львові, а потім і всюди, де жили українці, почалися масові катання на лижах [34; 49]. В карпатських селах (Космач, Славське, Ворохта та багатьох інших) були створені гірськолижні курорти. Популярність і універсальність цього виду спорту привела до того, що на гірськолижних трасах з'явилися жителі міст і сіл. Щороку з нагоди заснування КЛК проводилися ювілейні змагання. З нагоди першої річниці, у 1925 році, у Славську було організовано перші такі змагання. Зокрема, відбулися лижні гонки та одні з перших змагань зі стрибків з трампліну [47]. З часом ці змагання стали подіями, які залучали всіх українських лижників. У Славську 1926 р. з ініціативи загальних зборів Членами КЛК було прийнято рішення про будівництво власного гуртожитку для українських лижників. У 1929 році будівля була готова, а витрати на її будівництво здебільшого поніс О. Качмарський. Будівництвом керував тодішній президент КЛК – І. Мриц. Перші офіційні лижні змагання КЛК організував 14 лютого 1929 року у Львові, поблизу Погулянки. У них взяли участь багато учасників та значна кількість глядачів. У програмі – гонки на лижах для чоловіків: 6000 м і 11 000 м, 3000 м для учнів до 16 років і 3000 м для жінок. Спонсором нагород виступили «Масло-Союз», редакція «Червона калина» та книгарня НТС. Програма дозволяла брати участь всім бажаючим. Найбільше учасників зібрав забіг старших на 11 000 м. Завершення змагань пройшло у святковій атмосфері за участю львівських співаків [18; 39].

У 1930 р. було організовано I Українське міжклубне змагання. Тоді воно зібрало представників таких клубів: КЛК, «Сокіл-Батько», лижного клубу академічної гімназії у Львові, УЗС та СТ «Україна». Переможцями стали: Анна Ховікович, Іван Мриц, Владзімеж Панко та Роман Рибчак [37]. У змаганнях також взяли участь представники філій КЛК із: Ворохти, Славська, Косова, Станіславова та Санока. У зв'язку зі збільшенням кількості

відділень (20) КЛК та УЗС у філіях запроваджено внутрішні змагання, потім повітові та обласні відбіркові змагання до чемпіонату. Першим методичним підручником, написаним українською мовою виданим завдяки зусиллям «Сокола-Батько» у 1929 р. було видання І. Мриця «Наука про скоч». Популярність гірськолижного спорту та його масовість привели до рішення організувати, подібно до літніх видів спорту, Запорізькі зимові ігри. У них могли взяти участь представники українських асоціацій, які вийшли у відбіркові тури. У 1933 р. було введено положення про «знак гірськолижного спорту», що значно активізувало українське суспільство в галузі лижного спорту, особливо зросла його популярність серед молоді. З нагоди 10-річчя КЛК 4 березня 1934 р. у Славську було відкрито Будинок лижника та організовано святкування ювілею. Змагання проводилися з різних приводів. У них брали участь в середньому 50–80 осіб. 19 січня 1935 року в Космачі було організовано Зліт лижників Гуцульщини та Покуття. Мітинг відбувся на честь трагічної смерті Андрія Кіяка, одного з найактивніших активістів лижного спорту, президента філії КЛК у Космачі. Програма лижних змагань, в якій взяли участь близько 1000 осіб, включала всі змагання, передбачені правилами лещетарського глубу. Українська спортивна асоціація організувала лижний чемпіонат, який 6–7 лютого 1937 року відбувся в Славську [35].

Незважаючи на багато обмежень з боку польської влади, 12–16 лютого 1938 р. діячі КЛК організували перше Національне лижне змагання КЛК у Славську. До участі в цьому чемпіонаті також були запрошені лижники «Сокіла» та «Стжала». Це був один із перших оглядів рівня майстерності українських лижників. Змагання проводилися з кросу, гірського спуску, слалому та стрибків з трампліна. Гравці відрізнялися рівною майстерністю. Дуже часто фаворит закінчував змагання на наступному місці. У змаганнях не було індивідуальної чи командної переваги. Змагання розпочалися з пробігу на 16 км, який відбувся в пам'ять про видатного

пропагандиста лижного спорту – М. Заячковського (табл. 6) [38].

Забіг завершився перемогою Сліпки з результатом 1.12.50 (табл. 6). У другий день змагань відбулися індивідуальні та комбіновані стрибки з трампліна. У стрибках на комбінації змагалися 8 лижників, а в особистому заліку – 10 стрибунів. При цьому польські стрибунки виконували стрибки на лижах довжиною близько 50–70 м. Стрибнувши в комбінації, з 20 заявлених стрибунів переміг Хамула («Сокіл» Глиняне). За стрибок на 17,29 м отримав 200 балів. У відкритих стрибках найдовший стрибок 23,23 м здійснив Буйчик із клубу ЛЛК Ворохта. У другий день змагань відбулися лижні гонки, старт та фініш на вулиці Пасічній. У забігу в залік норвежського двоборства на дистанцію 16 км переміг Рибачек з КЛК Львів. За цю перемогу він отримав спеціальну нагороду, яку профінансувала Материнська філія Товариства «Просвіта» [37]. Старші спортсмени бігали на дистанції 12 та 8 км, а юніори – на дистанції 2, 4 та 6 км. Жінки змагалися на дистанціях 4 та 6 км.

У 1938 році виповнилося 70 років від дня діяльності найстарішого українського освітньо-культурного товариства «Просвіта». З цієї нагоди 27–28 лютого 1938 року КЛК організував лижний спортивний захід у Бялій Гурі в Славську. У ньому взяли участь 146 гравців з таких українських спортивних організацій: КЛК зі Львова, Гряди та Ворохти, «Сокола-Батька», «Сокола» II, III, IV та V зі Львова та філія «Сокола» з Глиняни, спортивні клуби «Центросоюз», «Orzeł», «Strzała» зі Львова та СК «Рідна школа» Львів. У перший день змагань, на лижному трампліні, виконувалися стрибки на лижах по програмі багатоборства та відкриті стрибки. Ця подія підтвердила зростання популярності лижного спорту серед українців.

У Ворохті в 1938 р. пройшов щорічний чемпіонат України філій КЛК. У стрибках на лижах з трампліну в третьому турі чемпіонату. перемогу втретє поспіль здобув президент філії КЛК у Ворохті – М. Бойчук. Підсумкові результати чемпіонату були такими:

1. Бойчук – 203 очки, 2. Хоміч – 186 очок, 3. О. Мочерняк – 184 очки. У швидкісному спуску на дистанції 2 км, яка проходила на схилі гори «Перехрестя», Бойчук також переміг, за 2,30 хв. В. Капітанчук виграв лижну трасу на 12 км [39].

Таблиця 6

Результати I Крайового лижного чемпіонату КЛК у Славську (12–16.02.1938 року)

Прізвище спортсмена	Результат	Бали
Результати на дистанції 16 км на кубок М. Заячківського		
1. Сліпко	1.12,50.	240,0
2. Добрянський	1.15,35	223,6
3. Рибачек	1.16,55	216,0
Результати в багатоборстві		
Спортсмен	Бали	
1. Назар	183,9	
2. Рибачек	181,4	
3. Крупка	175,9	
Результати відкритого конкурсу зі стрибків		
1. Гамула	296,9 бали (15,15 м; 18,5 м)	
2. Назар	283,4 бали (14,50 м; 15,17 м)	
3. Рибачек	281,9 (14,5 м; 16,17 м)	
Результати норвежського двоборства		
1. Сліпко	399,6 бали	
2. Рибачек	397,4 бали	
3. Назар	360,9 бали	

Джерело: Stari zmaguny i nowi niespodiwanky. Zmah. 1938. Nr 8. S. 1–2

У четвертому турі лижного чемпіонату Ворохти, який відбувся 12 лютого 1938 року, змагалися бігуни з класичного спуску, бігуни та стрибуні з трампліну. Серед бігунів на 12 км переміг лижник КЛК відділення Ворохти Василь Капітанчук. Під час чемпіонату лижників класифікували на підставі правил «лижно-фітнес-значок». Тоді було вручено 6 золотих, 6 срібних та 32 бронзових значка [51].

Спробували зайнятися лижами і стрибками з трампліна учні українських шкіл (фото 4) різних міст Галичини [44]. У багатьох місцях в рамках популяризованої журналами акції «День українського лещетаря» організовували масові лижні гонки.

Такі забіги були проведені, зокрема, в Ясені 27 лютого 1938 року. У програмі цих змагань були забіги для молоді та дорослих на дистанцію 15 км [28].

Гірськолижний спорт. Гірські лижі приєдналися до популярних бігових лиж у березні 1931 року. На схилах Тростянця та Ільзи поблизу Славська вперше відбулися лижні змагання з альпійських змагань (з'їздові змагання). Першими переможцями цього конкурсу стали: І. Мриц, А. Говкович та І. Романенко. У Славську вони традиційно проводилися щороку [46].

Наприкінці зимового сезону, 16 січня 1938 року, відділення КЛК у Ворохті, окрім стрибків з трампліну на схилах гори «Лисина», провів 4 змагання на першість КЛК зі швидкісного спуску. Тоді було два спуски довжиною 1800 м. Змагання завершилися з такими результатами: 1. М. Бойчук (3.15,0 хв), 2. Д. Хомин (3.45.0 хв), 3. І. Мочерняк (4.02.0 хв). Трагічно загинув лижник А. Кіф'як.

У другому швидкісному спуску на чемпіонаті Ворохти, що відбувся 6 лютого 1938 року, змагалося набагато більше лижників (20). Незважаючи на те, що дистанція була на 200 м довшою, ніж у змаганнях чемпіонату КЛК, і становила 2 км, було досягнуто значно кращих результатів. Переможцем став М. Бойчук (2,20,0 хв), другим-третім – Д. Чомін та В. Щербюк (2,50,0 хв), четверте місце посів Д. Романюк (3,00,0 хв). З повідомлень у пресі видно, що наприкінці міжвоєнного періоду гірські лижі ставали все більш популярними серед українців [38].

Стрибки на лижах. Перші спроби стрибків на лижах здійснювалися на відкритих пагорбах (фото 5). У лютому 1933 року у Львові відбулися перші змагання зі стрибків з трампліну. На пагорбі «Кортумівці» у Львові тоді змагалися 11 стрибунів з Коломиї, Львова, Славська та Ворохти. Найдовший стрибок на 13 м здійснив О. Мартинюк із Української спортивної асоціації з Коломиї, другий – О. Лупач з КЛК Ворохти, третій – П. Богданів із Тернопільського товариства «Плай» [9; 29; 46].

У 1934 році для підготовки стрибунів у Ворохті був найнятий норвезький тренер Джонсон завдяки чому підвищився рівень майстерності стрибунів. На організованому другому чемпіонаті у Ворохті, в березні 1934 року, результати були кращі за рік

тому у Львові. Серед близько 200 стрибунів переміг Микола Бойчук з результатом 20 м. Наступні місця посіли: Омелян Лупач, Гриць та Василь Мочерняки [36; 46].

Найбільш детальні результати щодо розвитку стрибків з трампліна, лижного дво-

Фото 4. Під час шкільних лижних змагань для учнів молодшої школи української гімназії в м. Перемишль. 1937 рік

Джерело: Zwidomlennja widilu «Króžka Rodicziw» pri Derżawnij Himnazji z ukraińskoju powoju nawuczannja w Peremyszli za szkolnij rik 1936–1937. Przemyśl 1937. S. 25

**Фото 5. Перші спроби стрибків на лижах
(з колекції проф. С. Заборняка)**

борства серед українців від їх зародження і до 1939 року викладені в монографії проф., доктора габілітованого Станіслава Заборняка [45; 46], а також в статті Банаха В. і співавт. [1], В. Галевича [4].

Українці на Зимових Олімпійських іграх. Першими українцями, учасниками I Зимових Олімпійських ігор 1924 року (м. Шамоні, Франція) були Степан Вітковський (львів'янин, виступав у складі збірної Польщі), який пробіг лижний марафон 50 км і посів 21 місце, а також Степан Гевак (народився в м. Мукачево, виступав у склад збірну Чехії), який на дистанції 18 км зайняв 17-те місце (фото 6).

На цих же Іграх виступав американець українського походження Валентин Білас, що посів шосте місце на дистанції 5000 метрів з швидкісного бігу на ковзанах (фото 7) [5].

На II Олімпійських Іграх в Сент-Моріц (Швейцарія) виступило 3 спортсмени українського походження: Валентин Білас (США) в бігу на ковзанах посів: 1500 м і 5000 м – 6 місце, 10 000 м – 5 місце і 500 м – 17 місце. Францішек Кава, народився у Львові, представляв Польщу в лижних перегонах на 50 км

посів 27 місце. Кава закінчив Львівську політехніку і був інженером систем вентиляції та нагрівання. Улітку він бігав середні легкоатлетичні дистанції, а взимку – на лижах. Володимир Крігер (народився у Дніпропетровську) представляв Польщу у грі в хокеї – 8 місце [5].

На III Олімпіаді в Лейк-Плесіді (США) виступило четверо українців з Польщі. Вони представляли Польщу у хокеї на льоду: Адам Ковальський (народився в Івано-Франківську), Володимир Крігер (народився у Дніпропетровську), Роман Сабинський (народився у Львові), Казимир Соколовський (народився у Львові). Їх команда посіла 4 місце. А також Валентин Білас: 5-е в бігу на ковзанах на дистанції 10 000 м [5].

На IV Зимових Олімпійських іграх вихідці з України виступали за Польщу: Адам Ковальський (народився в Івано-Франківську), Казимир Соколовський (народився у Львові), Едмунд Зелінський (народився в Києві), Роман Ступницький та Владислав Лемішко (Львів) у складі хокейної команди посіли 9 місце [5].

Студент юридичного факультету Чернівецького університету Роман Турушанко був

Фото 6. Степан Гевак стартує на Олімпійських іграх у Шамоні. 1924 рік

учасником зимової Олімпіади 1936 р., представляючи Румунію в змаганнях з фігурного катання, ставши при цьому першим українцем, що брав участь в Олімпійських змаганнях в цьому виді спорту. Роман Турушанко – вихованець Українського спортивного клубу «Довбуш», який діяв у Чернівцях в 1920–40 рр. Крім Романа Турушанка Румунію на цій Олімпіаді захищали ще двоє представників Буковини – Альфред Айзенбайсер-Ферару та Ірина Тімчіч, які зайняли 13-е місце серед пар у змаганнях з фігурного катання. До Другої Світової війни українці брали участь у всіх Зимових Олімпійських іграх, що проводились, у складах олімпійських збірних Польщі, США, Румунії та інших країн, проте не здобули нагород [5].

Дискусія. Зимові види спорту серед українського населення почалися на зламі 19–20 століть, стихійно розвивалися спочатку у Львові, а згодом поширилися на всю Галичину. Природні умови Ворохти, Славська, Надвірні, Косова та інших сіл і міст Галичини сприяли розвитку серед українців різних зимових видів спорту (стрибків з трампліна, ходьби та спусків на лижах, ковзанярського спорту) [1; 4; 10; 46].

Лижі були поширеною дисципліною, особливо в Карпатах. Після 1923 р. розвиваються секції хокейного клубу. Свою діяльність розгорнула у сфері бігових та гірських лиж КЛК [2; 41]. В українському суспільстві поряд із зимовим туризмом розвивався лижний спорт. Спортивна активність українців у розвитку зимових дисциплін виявилася також у циклічній організації змагань з гірських лиж різного рангу. Поряд із введеними польською владою обмеженнями на діяльність українських організацій – УЗС та КЛК, після 1936 року лижники практикували цю дисципліну для відпочинку. Хоча змагання були у формі спортивних змагань, спортивний рівень українських спортсменів був далекий від польських результатів, отриманих на подібних змаганнях. Українці часто брали участь у заходах, організованих польськими та єврейськими спортивними організаціями [30]. Чемпіонат країни з лижного спорту, організований у лютому 1937 року, зібрав лише 67 спортсменів із львівських клубів КЛК та «Плай» [25].

Значний внесок у популяризацію лижного спорту через демонстраційні уроки, показ навчальних фільмів зробили: С. Гайдучок та Я. Старопольський [2; 18].

Фото 7. Валентин Білас (крайній ліворуч). Канада, 1926 рік

Необхідно констатувати, що це стало можливим за рахунок тісного контакту діячів спорту Галичини із представниками Західної Європи, а також розбудови інфраструктури [29]. Саме це дало можливість закласти підвалини подальшого розвитку зимових видів спорту як в Галичині, так і в Україні в цілому.

Підкарпаття Галичини (Ворохта, Славськ), а також Кременець як у післявоєнний період, так і сьогодні є одними з небагатьох центрів по підготовці висококваліфікованих спортсменів із зимових видів спорту в Україні. Наведу декілька прикладів, а саме: Олександр (XIV) і Дмитро (XIV і XVII) Просвірніни – бронзовий призер Чемпіонату світу (1984), учасники зимових Олімпіад, Василь Грибович – учасник XVII зимової Олімпіади, Олександр Лазарович – учасник XXI зимової Олімпіади (тренер Григорій Тисячний), готується до участі в XXIII зимовій Олімпіаді (Пекін, 2022), Євген Марусяк (Польща, Закопане, 16–17.01.2016 р., виконав стрибок довжиною 111 м на трампліні K-120, тренер Василь Прокопенко); Володимир Бошук – дворазовий учасник зимових Олімпіад (Словенія, Планіца, 2009 р., Кубок світу, стрибок на 189,5 метра); Віталій Калініченко (Словенія, Планіца, Чемпіонат світу, 10.12.2020, встановив рекорд України в польотах на лижах стрибнувши на 195,5 метра). Підрастають талановиті молоді спортсмени. Так, в 2020 році троє представників Івано-Франківської області (Антон Корчук, Юрій Янюк – стрибки з трампліна, тренери Василь та Віталій Прокопюки; Тарас Філяк – гірськолижний спорт, тренер Андрій Поляк) взяли участь III зимових Юнацьких Олімпійських іграх. Зі створенням гірськолижного курорту Буковель інтенсивно став розвиватися гірськолижний спорт. Серед відомих гірськолижників фрістайлістки: Юлія Ключова, Олена Юнчик – учасниці XVIII зимових Олімпійських ігор, Нагано, 1998 р., Японія; Надія Діденко учасниця 19, 20 та 21 зимових Олімпійських ігор, Богдана Мацьоцька, слалом – учасниця 21 (Ванкувер, 2010) і 22 (Сочі, 2014) зимових Олімпійських ігор, тренер Олег Мацьоцький. Найвідомішими лижниками

Підкарпаття Галичини є Микола Попович – учасник XVIII зимової Олімпіади та Роман Любюк – учасник 19, 20, 21 зимових Олімпійських ігор, Михайло Гуменяк – учасник XX зимової Олімпіади. І доречно згадати про Галичан, учасників XXIV зимової Олімпіади в Пекіні (стрибки з трампліна – Віталій Калініченко, Євген Марусяк, Антон Корчук; лижне двоборство – Дмитро Мазурчук; санний спорт – Андрій Мандзій, Антон Дукач, Олена Стецків, Ігор Стахів, Андрій Лисецький, Юліана Туницька; біатлон – Дмитро Підручний; бобслей – Лідія Гунько; санний спорт – Андрій Мандзій, Оксана Стецків).

Найтитулованішою Галичанкою в ковзанярському спорті і до цього часу залишається Віра Бриндзей – абсолютна чемпіонка світу з класичного багатоборства (Кіптаун, США, 1977), учасниця зимової Олімпіади в Лейк-Плесіді (1980).

На сьогодні Підкарпаття має талановитих юних фрістайлісток і фрістайлістів (гірськолижний курорт «Красія», Закарпатська область, чемпіонат України з фрістайлу, загальнокомандне друге місце – Надія Мохнацька – перше місце, Оксана Яцюк третє, Микола Пуздерко – друге місце, тренер Діденко Н. В.).

Велику плеяду представників зимових видів спорту у післявоєнний період підготували тренери Львівщини. Серед них учасники зимових Олімпіад: Володимир Глипка, Коган Любомир – стрибки на лижах; Книш Ольга, Логінова Ольга, Мицак Дмитро – гірськолижний спорт. Особливо багата Львівщина на представників санного спорту, Тернопільщина біатлону, санного спорту, лижного двоборства, але в цій статті ми не аналізували розвиток цих видів спорту.

Одним з дієвих центрів підготовки стрибунів і лижних двоборців є м. Кременець (Тернопільська обл.). Вихованець Кременецької школи стрибків на лижах був учасником зимової Олімпіади в Кореї (2018) – Віктор Пасічник, а Дмитро Мазурчак увійшов у ТОП-30 на змаганнях Континентального Кубка з лижного двоборства (Словенія, Планіца, 2020) [4]. Принагідно відзначимо, що

в Кременці діє єдина в Україні дерев'яна санна траса.

Відомо, що прогрес у розвитку будь-якого виду спорту в значній мірі залежить від матеріально-технічного забезпечення. Не зважаючи на те, що в довоєнний і післявоєнний період в Галичині багато було облаштовано споруд як для проведення дозвілля, так і для занять зимовими видами спорту (трампліни, ковзанки, гірськолижні осередки тощо) сьогодні інфраструктура для зимового спорту є в занедбаному стані. Особливо це стосується трамплінів (наприклад, Ворохта десятиліттями чекає на реконструкцію трамплінів). Із-за небезпеки багато батьків не пускають дітей для занять на аварійному трампліні.

З нещодавнього інтерв'ю (22.11.2021, YouTube) тренера Василя Хомина стало відомо, що відбулася заміна штучного покриття, але використали б/у (поляки викинули, а ми купили). Конструкція, яка підтримує гору розгону невдовзі розвалиться. Бувший очільник ОДА області Денис Шмигаль, а нині прем'єр-міністр України добре знає в якому стані ворохтянські трампліни, але видається, що уряду ця проблема байдужа.

Похвальним є те, що інтенсивно розвивається гірськолижний курорт «Буковель» де завершується будівництво і облаштування біатлонної траси. Це дає підстави сподіватися, що гірськолижний спорт, біатлон невдовзі знайдуть своїх прихильників серед сучасних дітей і молоді і ми будемо свідками значних успіхів спортсменів Івано-Франківщини. Настала пора подумати про будівництво на цьому зимовому курорті сучасних трас для занять санним спортом і бобслеєм (рекреаційна санна траса вже функціонує), а у Ворохті (урочище П'ятихатки) облаштувати сучасні лижні траси як для проведення змагань, так і активного зимового дозвілля. В Польщі в останні роки популярним стає проведення дозвілля на бігових лижах (бігунках). Для багатьох гірськолижний спорт не по кишені і «бігунки» стали б альтернативою активного зимового відпочинку.

Водночас, як свідчить ретроспективний аналіз розвитку зимових видів спорту в Галичині, громади піклувалися не тільки про спорт, а й про активний зимовий відпочинок [2; 3; 9; 19; 41; 45]. Так, клімат змінився, і в природних умовах облаштувати місця для дозвілля на ковзанах, лижах, санах стало проблематичним. Але сучасні технології дозволяють облаштовувати наприклад, відкриті штучні ковзанки, гірки. Подекуди щось в цьому плані робиться (одна ковзанка на Івано-Франківську громаду), але цього вкрай мало. В ідеалі треба подбати, щоб кожен мікрорайон, населений пункт в зимовий період мала облаштовані штучні ковзанки.

Висновки.

1. Ковзанярський спорт в Галичині започатковано в кінці XIX на початку XX століть. На початках, з метою організації активного дозвілля у Львові, Станіславові на замерзлих водоймах облаштовувалися ковзанки, здійснювався прокат ковзанів, освітлення, музичний супровід. З часом, особливо у Львові, була облаштована штучна ковзанка, яка вже дозволяла забезпечити не тільки катання, але й проводити тренування (чоловіків і жінок), змагання з ковзанярського спорту (фігурного катання).

2. Особливої популярності в 20-ті роки серед української молоді набув хокей на льоду. Перша команда, яка була, ймовірно, створена зусиллями СК «Україна» в кінці 20-х років успішно виступала, спочатку в класі Б, а потім і в класі А хокейної ліги. Хокейні секції успішно функціонували в українських академічних гімназіях, хокей розвивався в спортивних клубах Львова, Коломиї, Перемишля, Станіславова та Тернополя.

3. Розвиток лижного спорту у серед українців в досліджуваний період тісно пов'язаний зі створенням і діяльністю Карпатського лещетарського клубу. З моменту створення клубу стала можливість утворення лижних секцій, підготовки спортсменів і тренерів, проведення змагань. У зимові місяці, спочатку у Львові, а потім і всюди, де жили українці, почалися масові катання на лижах. В карпатських селах

(Космач, Славське, Ворохта), Кременці були створені гірськолижні курорти, які стали осередками підготовки стрибунів на лижах з трампліна.

4. Представники українського етносу досягли вагомих спортивних результатів і були учасниками перших зимових Олімпіад

(I-IV), виступаючи за команди Польщі, Румунії, Канади. Серед них біатлоніст Степан Вітковський, хокеїст Адам Ковальський (народився в Івано-Франківську), Валентин Білас – біг на ковзанах, Роман Турушанко – вихованець Українського спортивного клубу «Довбуш», фігурне катання.

Література

1. Банах В. І., Бережанський О. О., Яворський Ю. М. Історія та становлення лижного спорту в Україні. Стрибки на лижах з трампліна. Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. 2017; 8: 69–77.

2. Вацеба О. Карпатський лещетарський клуб як символ розвитку спортивного руху Галичини (з нагоди 90-ліття від дня утворення). Наш спорт. Львів. 2015: 32–35.

3. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Івано-Франківськ : Лілея, 1997. 232 с.

4. Галевич В. Стрибки на лижах із трампліна та лижне двоборство в Україні. Кременець, 2017. 400 с.

5. Гоменюк І. Жага перемоги: українці на зимових Олімпіадах 1920–30-х рр. Блог. 22.02.2018.

6. Гранкін П. Статті (1996–2007). Львів : Центр Європи, 2010. 312 с.

7. Енциклопедія олімпійського спорту України / за ред. В. М. Платонова. Київ : Олімпійська література, 2005. 462 с.

8. Заборняк С., Мицкан Б. Українські спортивні клуби (1900–1939 рр.). Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2015. Вип. 21. С. 16–24.

9. Зимовий спорт у Львові // <http://lviv.travel/ua/index/2022olympics/wintergames>

10. Карпов І. Лыжный трамплин на Черепановой горе [Електронний ресурс] retroua. 2013. Режим доступу до ресурсу: <http://www.retroua.com/киев/792-лыжный-трамплин-на-черепановой-горе/.77>

11. Котлобулатова І. Львів на фотографії 1860–2011. Львів, 2011.

12. Крип'якевич І. Історичні Проходи по Львові. Львів, 1932.

References

1. Banakh, V. I., Berezhanskyi, O. O., Yavorskyi, Yu. M. (2017). Istoriiia ta stanovlennia lyzhnoho sportu v Ukraini. Strybky na lyzhakh z tramplyna. Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoï humanitarno-pedahohichnoï akademii im. Tarasa Shevchenka. Seriiia: Pedahohika. 8: 69–77. [in Ukrainian]

2. Vatsaba, O. (2015). Karpatskyi leshchetarskyi klub yak symvol rozvytku sportyvnoho rukhu Halychyny (z nahody 90-littia vid dnia utvorennia). Nash sport. Lviv. 32–35 [in Ukrainian].

3. Vatsaba, O. (1997). Narysy z istorii sportyvnoho rukhu v Zakhidnii Ukraini. Ivano-Frankivsk : Lileia. [in Ukrainian]

4. Halevych, V. (2017). Strybky na lyzhakh iz tramplyna ta lyzhne dvoborstvo v Ukraini. Kremenets. [in Ukrainian]

5. Homeniuk, I. (2018). Zhaha peremohy: ukraintsi na zymovykh Olimpiadakh 1920–30-kh rr. Bloh. 22.02.2018. [in Ukrainian]

6. Grankin, P. (2010). Statti (1996–2007). Lviv : Tsentr Yevropy. [in Ukrainian]

7. Platonova, V. M. (2005). Entsyklopediia olimpiiskoho sportu Ukrainy / za red. V. M. Platonova. Kyiv : Olimpiiska literature. [in Ukrainian]

8. Zaborniak, S., Mytskan, B. (2015). Ukrainski sportyvni kluby (1900–1939). Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriiia: Fyzychna kultura. 21. 16–24. [in Ukrainian]

9. Zymovyi sport u Lvovi // <http://lviv.travel/ua/index/2022olympics/wintergames>

10. Karpov, I. (2013). Lyzhnyj tramplyn na Cherepanovoj gore [Elektronnyi resurs] retroua. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.retroua.com/киев/792-лыжный-трамплин-на-черепановой-горе/.77> [in Ukrainian]

11. Kotlobulatova, I. (2011). Lviv na fotohrafii 1860–2011. Lviv. [in Ukrainian]

13. Лемко І., Михалик В., Бегляров Г. 1243 вулиці Львова. Львів, 2009. 528 с.
14. Лижі. Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона. СПб., 1890–1907.
15. Кудрявцев В., Кудрявцева Ж. Історія двох дерев'яних підошв. Спорт світу та світ спорту. Молода гвардія. 1987. 331 с.
16. Мандрівки спортивними об'єктами Львова / упоряд. Я. І. Яремко. Львів : «Тріада плюс», 2012. 168 с.
17. Новорічна ковзанка // <http://www.prolviv.com.ua/993/>
18. Нога О. Світ львівського спорту 1900–1939. Львів : НВФ «Українські технології», 2004. 784 с.
19. Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортивної традиції / за ред. Є. Приступи. Львів : ЛДУФК; Апріорі, 2017. 232 с.
20. Спортове Товариство «Україна» (Львів). До 80-річчя заснування: Альманах. Ред. кол. Й. Лось та ін. Львів : Світ, 1991. 136 с.
21. Стецьків Б. Найгарніший у Польщі трамплін. Стадіон. 1927. С. 9.
22. Стрибки на лижах з трампліну [Електронний ресурс]. Федерація Лижного Спорту України. Режим доступу до ресурсу: <http://www.sfu.org.ua/divisions/ski-jumping>
23. Трамплін на Кайзервальді [Електронний ресурс] / lviv_format // livejournal. 2012. Режим доступу до ресурсу: <http://lvivformat.livejournal.com/153721.html>
24. Hołosiatsia mista i seła. Ohliad dijalnosti KŁK – Worochta w zymowomu sezoni 1938 r. II-yj bih na 12 km. Zmah. 1938; 17: 5.
25. 25-littia ST «Ukrajina». Lwów, 1936. S. 65.
26. Baczański O. Razwytok hakiwky w sportowomu towarzystwi «Ukrajina», «Nacija i Sport» Lwów 1991, S. 31.
27. Chodorowski J. Hromadianyn – wychownyk (do 45-riczczia publicystycznoji dijalnosti prof. Stepana Hajduczka. Ukrajinske Slovo. Paryż, 1956; 767.
28. Deń Ukrajinskoho Leszczetaria u Jasyńi. Zmah. 1938; 13: 4.
29. Dworakowski A. Przewodnik po polskich skoczniach narciarskich [Електро-
12. Krypiakewych I. (1932). Istorychni Prokhody po Lvovi. Lviv. [in Ukrainian]
13. Lemko, I., Mykhalyk, V., Behliarov, H. (2009). 1243 vulytsi Lvova. Lviv. [in Ukrainian]
14. Lyzhi. Entsyklopedychnyi slovnyk Brokhauza i Efrona. SPb., 1890–1907. [in Ukrainian]
15. Kudriavtsev, V., Kudriavtseva, Zh. (1987). Istoriia dvokh derevianykh pidoshv. Sport svitu ta svit sportu. Moloda hvardiia. [in Ukrainian]
16. Yaremko, Ya. I. (2012). Mandrivky sportyvnyy obiektamy Lvova / uporiad. Ya. I. Yaremko. Lviv : «Triada plus». [in Ukrainian]
17. Novorichna kovzanka // <http://www.prolviv.com.ua/993/> [in Ukrainian]
18. Noha, O. (2004). Svit lvivskoho sportu 1900–1939. Lviv : NVF «Ukrainski tekhnolohii». [in Ukrainian]
19. Sova, A., (2017). Tymchak Ya. Ivan Boberskyi – osnovopolozhnyk ukraïnskoi tilovykhovnoi i sportyvnoi tradytsii / za red. Ye. Prystupy. Lviv : LDUFK; Apriori. [in Ukrainian]
20. Los, Y. ta in. (1991). Sportove Tovarystvo «Ukraine» (Lviv). Do 80-richchia zasnuvannia: Almanakh. Lviv : Svit. [in Ukrainian]
21. Stetskiv, B. (1927). Naiharnishyi u Polshchi tramplin. Stadion. S. 9. [in Ukrainian]
22. Strybky na lyzhakh z tramplinu [Elektronnyi resurs]. Federatsiia Lyzhnoho Sportu Ukrainy. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.sfu.org.ua/divisions/ski-jumping> [in Ukrainian]
23. Tramplin na Kaizervaldi [Elektronnyi resurs] / lviv_format // livejournal. 2012. Режим доступу до ресурсу: <http://lvivformat.livejournal.com/153721.html> [in Ukrainian]
24. Hołosiatsia mista i seła. Ohliad dijalnosti KŁK – Worochta w zymowomu sezoni 1938 r. II-yj bih na 12 km. Zmah. 1938; 17: 5.
25. 25-littia ST «Ukrajina». Lwów, 1936. S. 65.
26. Baczański, O. Razwytok hakiwky w sportowomu towarzystwi «Ukrajina», «Nacija i Sport» Lwów 1991, S. 31.
27. Chodorowski J. Hromadianyn – wychownyk (do 45-riczczia publicystycznoji

- ний ресурс] 2015. Режим доступу до ресурсу: http://skijumping.pl/artykuly/images/przewodnik_2015.pdf
30. Franko T: Rozwij ruchanky sereď ukrajinciw. Lwów, 1925. 356 s.
31. Hakiwkari «Ukrajiny» w borotbi za druhe misce w tabeli. Zmah. 1938; 3: 1.
32. Kwaśnik E. Otwarcie skoczni narciarskiej. Krzemieniec, druk Br. Józefowych. 1933: 5.
33. Najbilsza peremoha hakiwkariw «Ukrajiny». Zmah. 1938; 4: 1.
34. Odnym pohľadom na mynułyj 1937 rik. Zmah. 1938; 1: 3. Rocznik Sportowy. Warszawa, 1934. S. 458.
35. Sława leszczetariam – «Proswity» Sława! Zmah. 1938; 8: 1–2.
36. Slipko W. Hakiwka na ledi. Sportowyj Almanach na 1934: 94.
37. Sportowi Wisti. 1931; 1: 6.
38. Stari zmahuny i nowi niespodiwanky. I krajewi leszczetarśki zmahannia KŁK u Sławsku. Zmah. 1938; 7: 1.
39. Szarko M. Worochta/red. O. Kuźmowicz. Almanach Karpackoho Leszczetarskoho Klubu 1924–1984. Lwów – Monachium – Nowy Jork 1989: 52–53.
40. Ukraine Ski jump overview [Електронний ресурс] / Ski Jumping Hill Archive. Режим доступу до ресурсу: <http://www.skisprungschanzen.com/EN/Ski+Jumps/UKR-Ukraine/>
41. Volker Kluge. Olympische Winterspiele, Die Chronik. Berlin : Sportverlag, 1999.
42. Wacek R., Dręgiewicz T., Kobiak M., Polakiewicz S. Księga Pamiątkowa Lwowskiego Klubu Sportowego «Pogoń» 1904–1939. Lwów 1939. 269 s.
43. Wełykyj rik hakiwkariw «Ukrajiny». Zmah. 1938; 11: 4.
44. Z żyttja stanisławawowskoj himnazji. Zmah. 1938; 9: 4.
45. Zaborniak S. Kultura fizyczna ukraincev na zemiach polsksch (1868–1939). Rzeszow, 2007. 543 s.
46. Zaborniak S. Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939. Rzeszow-Krosno, 2013. 532 s.
- dijalnosti prof. Stepana Hajduczka. Ukrajinske Słowo. Paryż, 1956; 767.
28. Deń Ukrajinskoho Leszczetaria u Jasyńi. Zmah. 1938; 13: 4.
29. Dworakowski, A. Przewodnik po polskich skoczniach narciarskich [Elektronnyi resurs] 2015. Rezhym dostupu do resursu: http://skijumping.pl/artykuly/images/przewodnik_2015.pdf
30. Franko, T. Rozwij ruchanky sereď ukrajinciw. Lwów, 1925. 356 s.
31. Hakiwkari «Ukrajiny» w borotbi za druhe misce w tabeli. Zmah. 1938; 3: 1.
32. Kwaśnik, E. Otwarcie skoczni narciarskiej. Krzemieniec, druk Br. Józefowych. 1933: 5.
33. Najbilsza peremoha hakiwkariw «Ukrajiny». Zmah. 1938; 4: 1.
34. Odnym pohľadom na mynułyj 1937 rik. Zmah. 1938; 1: 3. Rocznik Sportowy. Warszawa, 1934. S. 458.
35. Sława leszczetariam – «Proswity» Sława! Zmah. 1938; 8: 1–2.
36. Slipko W. Hakiwka na ledi. Sportowyj Almanach na 1934: 94.
37. Sportowi Wisti. 1931; 1: 6.
38. Stari zmahuny i nowi niespodiwanky. I krajewi leszczetarśki zmahannia KŁK u Sławsku. Zmah. 1938; 7: 1.
39. Szarko, M. Worochta/red. O. Kuźmowicz. Almanach Karpackoho Leszczetarskoho Klubu 1924–1984. Lwów – Monachium – Nowy Jork 1989: 52–53.
40. Ukraine Ski jump overview [Elektronnyi resurs]/Ski Jumping Hill Archive. Rezhym dostupu do resursu: <http://www.skisprungschanzen.com/EN/Ski+Jumps/UKR-Ukraine/>
41. Volker Kluge. Olympische Winterspiele, Die Chronik. Berlin: Sportverlag, 1999.
42. Wacek, R., Dręgiewicz, T., Kobiak, M., Polakiewicz, S. Księga Pamiątkowa Lwowskiego Klubu Sportowego «Pogoń» 1904–1939. Lwów 1939. 269 s.
43. Wełykyj rik hakiwkariw «Ukrajiny». Zmah. 1938; 11: 4.
44. Z żyttja stanisławawowskoj himnazji. Zmah. 1938; 9: 4.
45. Zaborniak, S. Kultura fizyczna ukraincev na zemiach polsksch (1868–1939). Rzeszow, 2007. 543 s.

-
47. Zaborniak S., Król P. Skoki narciarskie w Polsce (1907–1939). Kultura fizyczna. Częstochow, 2013: 45–61.
48. Zahalni zbori LOHZL-ju. Zmah. 1939; 2: 3.
49. Žinky i zimowi sporty. Nowa Chata. 1926; 1: 17–18.
50. Zjizdowyj bih u Worochti. Zmah. 1938; 17: 5.
51. Zymowa pisnia Worochty. Zmah. 1938; 10: 2.
52. Интернет-портал www.lvivcenter.org
53. Интернет-ресурс polona.pl
46. Zaborniak, S. Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939. Rzeszow-Krosno, 2013. 532 s.
47. Zaborniak, S., Król, P. Skoki narciarskie w Polsce (1907–1939). Kultura fizyczna. Częstochow, 2013: 45–61.
48. Zahalni zbori LOHZL-ju. Zmah. 1939; 2: 3.
49. Žinky i zimowi sporty. Nowa Chata. 1926; 1: 17–18.
50. Zjizdowyj bih u Worochti. Zmah. 1938; 17: 5.
51. Zymowa pisnia Worochty. Zmah. 1938; 10: 2.
52. Internet-portal www.lvivcenter.org
53. Internet-resurs polona.pl